

A large yellow arrow pointing to the right, with a rectangular tail on the left side. The text is centered within the arrow.

Regiony i miasta Polski

III

1. Proszę przeczytać tekst, a następnie zaznaczyć:
P – gdy zdanie jest prawdziwe,
F – gdy jest fałszywe.

O Polsce (nie tylko na mapie)

Dzisiejsza mapa Polski znacznie różni się od tej, która obrazuje kraj sprzed II wojny światowej (1939-1945). Przed pierwszą wojną światową (1914-1918) Polski w ogóle nie było na mapach Europy – i to przez 123 lata. Dziś Polska jest dużym europejskim krajem – piątym pod względem liczby mieszkańców w Unii Europejskiej – a językiem polskim mówi około 38 milionów ludzi między Bałtykiem i Tatrami oraz między Odrą a Bugiem. Stolicą Polski jest Warszawa – nowoczesna metropolia, w której mieszka prawie dwa miliony ludzi.

Podział administracyjny Polski uwzględnia 16 województw – zachodniopomorskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, lubuskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie, mazowieckie, podlaskie, dolnośląskie, opolskie, śląskie, świętokrzyskie, lubelskie, małopolskie i podkarpackie. Każde województwo ma swoją stolicę, ale zdarza się, że w niektórych obszarach administracyjnych funkcję stolicy mają aż dwa miasta jednocześnie. Są to (w kolejności wcześniej wymienionych województw) Szczecin, Gdańsk, Olsztyn, Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski, Poznań, Toruń i Bydgoszcz, Łódź, Warszawa, Białystok, Wrocław, Opole, Katowice, Kielce, Lublin, Kraków oraz Rzeszów.

Nazwy województw pochodzą od nazw miast lub historycznych nazw regionów, z którymi są związane. Historyczne regiony nie pokrywają się jednak ze współczesną mapą administracyjną. Wśród najważniejszych krain historycznych Polski wymienić trzeba niewątpliwie Wielkopolskę, Małopolskę, Mazowsze i Śląsk. Tereny te odpowiadają też czterem polskim dialektom – wielkopolskiemu (w północno-zachodniej części kraju), małopolskiemu (w południowo-wschodniej części kraju), mazowieckiemu (w północno-wschodniej części kraju) i śląskiemu (na południu). Regionalne różnice w języku polskim nie są bardzo duże, ale część osób zamieszkujących Śląsk uznaje tamtejszy dialekt za samodzielny język – blisko spokrewniony z językiem polskim (tak jak język kaszubski – mały język regionalny z okolic Gdańska).

Poza Warszawą najważniejsze ośrodki miejskie w Polsce to Poznań, Kraków, Wrocław, Łódź, Trójmiasto (czyli Gdańsk, Gdynia i Sopot) oraz aglomeracja śląska, którą tworzą sąsiadujące miasta (m.in. Katowice, Gliwice, Zabrze, Bytom, Ruda Śląska, Tychy, Sosnowiec czy Będzin).

Z kim i dokąd?

Wśród zagranicznych turystów niezwykle popularny jest Kraków - dawna stolica Polski z pięknym starym miastem i zamkiem królewskim na Wzgórzu Wawelskim. Bardzo modny stał się również Wrocław, który był Europejską Stolicą Kultury w 2016 roku. Licznych odwiedzających przyciąga też Gdańsk – miasto Solidarności. Popularnością cieszy się również Poznań, w którym podziwiać można zamek cesarski i historyczne fortyfikacje.

TABELA ODPOWIEDZI

	P	F
0 Tekst mówi o historii map Polski.		X
1 W XX w. terytorium Polski zmieniło się jeden raz.		
2 W skali świata Polska jest dużym krajem.		
3 38 milionów ludzi mówi po polsku w kraju i za granicą.		
4 W Warszawie mieszka ponad 2 miliony ludzi.		
5 Stolicą województwa zachodniopomorskiego jest Szczecin.		
6 Język polski ma odmiany regionalne.		
7 Tytuł Europejskiej Stolicy Kultury wypromował Wrocław.		

UWAGA! Napisz to dobrze!

W języku polskim nazwy miast zapisujemy wielką literą (np. Warszawa). Podobnie nazwy regionów i krain historycznych (np. Wielkopolska). Małą literą zapisujemy nazwy województw (np. województwo wielkopolskie).

2. Proszę uważnie słuchać tekstu czytanego przez lektora i wykonywać zadanie zgodnie z podanym przykładem.

Uwaga! Tekst zostanie odczytany dwa razy.

[Wyszukaj też w YouTube: *Z kim i dokąd – O Polsce (nie tylko na mapie)*]

Proszę zaznaczyć właściwe odpowiedzi.

Przykład:

2.0. Ten tekst mówi o

- a) Polsce w świecie.
- b) o Polsce w Europie, polskich miastach i regionach.
- c) historii map Polski.

2.1. Polski nie było na mapach Europy

- a) 123 lata.
- b) 124 lata.
- c) 223 lata.

2.2. W Warszawie mieszka

- a) ponad 2 miliony ludzi.
- b) niemal 2 miliony ludzi.
- c) dokładnie 2 miliony ludzi.

2.3. Dialekt wielkopolski jest

- a) po lewej stronie mapy Polski.
- b) po prawej stronie mapy Polski.
- c) Na dole mapy Polski.

2.4. Miasto Solidarności to

- a) dzielnica w stolicy.
- b) część Trójmiasta.
- c) miasto w aglomeracji śląskiej.

2.5. Wojskowe umocnienia można podziwiać

- a) we Wrocławiu.
- b) w Poznaniu.
- c) w Gdańsku.

UWAGA! Wymów to dobrze!

W języku polskim ortograficzne litery *q* i *ę* nie zawsze są wymawiane jako jedna głoska (jeden dźwięk). Przed *p* i *b* są wymawiane jako *om* (zamiast *q*) i *em* (zamiast *ę*) – np. *D**q**browa Górnicza* [czytaj: *dombrowa*].

Z kim i dokąd?

3. Proszę starannie wymówić frazy.

Proszę zwrócić szczególną uwagę na wyróżniony fragment:

- *Dębno* leży w województwie zachodniopomorskim.
- *Przedsiębiorcy* chętnie inwestują w Wielkopolsce i na Dolnym Śląsku.
- *Dawid Podsiadło* wystąpił na Stadionie Narodowym w Warszawie.
- *Puszcza Białowieska* przyciąga miłośników *głębokich* lasów i dzikiej przyrody.
- *Nic nie zastąpi* malowniczego krajobrazu Roztocza.
- *Kilka lat temu sęp* ptowy przyleciał w okolice Płocka.
- *Dąbrówka* to malownicza wieś pod Poznaniem.
- *Policja potępiła* nieostrożność kierowców przy trudnych warunkach na południu.
- *Zębówiec* to wieś w gminie Obrowo w powiecie toruńskim.
- *W obrębie* Poznania są dwa ogrody zoologiczne.

4. **Fleksja (rodzaj gramatyczny).** Proszę przeczytać przykłady, a następnie uzupełnić tekst zgodnie ze schematem.

Proszę wykorzystać słowa z tabeli.

piękny	ładna	przyjemne
interesujące		
go	ją	je

Przykłady:

- a) **Sopot** jest piękny.
b) Bardzo chcę go zobaczyć.
- a) **Gdynia** jest ładna.
b) Bardzo chcę ją zobaczyć.
- a) **Gniezno i Leszno** są interesujące.
b) Bardzo chcę je zobaczyć.
- a) Szczecin .....
- b) .....
- a) Gdańsk .....
- b) .....

a) Olsztyn .....
b) .....

a) Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski .....
b) .....

a) Poznań .....
b) .....

a) Toruń i Bydgoszcz .....
b) .....

a) Łódź .....
b) .....

a) Warszawa .....
b) .....

a) Białystok .....
b) .....

a) Wrocław .....
b) .....

a) Opole .....
b) .....

a) Katowice .....
b) .....

a) Kielce .....
b) .....

a) Lublin .....
b) .....

a) Kraków .....
b) .....

Z kim i dokąd?

- a) Rzeszów .....
- b) .....

5. Słowotwórstwo i fleksja (mianownik liczby mnogiej).

Proszę przeczytać przykłady, a następnie uzupełnić tekst zgodnie ze schematem.

Przykłady:

- a) **Sopot** zamieszkuje sopocianin.
- b) Tam mieszkają sopocianie.
- a) **Mazury** zamieszkuje Mazur.
- b) Tam mieszkają Mazurzy.

- a) Szczecin .....
- b) .....

- a) Gdańsk .....
- b) .....

- a) Olsztyn .....
- b) .....

- a) Zieloną Górę .....
- b) .....

- a) Gorzów .....
- b) .....

- a) Poznań .....
- b) .....

- a) Toruń .....
- b) .....

- a) Bydgoszcz .....
- b) .....

a) Łódź .....

b) .....

a) Warszawę .....

b) .....

a) Białystok .....

b) .....

a) Wrocław .....

b) .....

a) Opole .....

b) .....

a) Katowice .....

b) .....

a) Kielce .....

b) .....

a) Lublin .....

b) .....

a) Kraków .....

b) .....

a) Rzeszów .....

b) .....

a) Wielkopolskę .....

b) .....

a) Mazowsze .....

b) .....

a) Śląsk .....

b) .....

Z kim i dokąd?

- a) Pomorze .....
b) .....
- a) Podhale .....
b) .....
- a) Podlasie .....
b) .....
- a) Kaszuby .....
b) .....

UWAGA! ZAPAMIĘTAJ!

W liczbie mnogiej występują dwa rodzaje gramatyczne. Rodzaj męskoosobowy dotyczy rzeczowników, które w liczbie pojedynczej mają rodzaju męski i znaczenie osobowe (np. *pan – panowie*). Rodzaj niemęskoosobowy obejmuje pozostałe rzeczowniki.

Końcówki rodzaju męskoosobowego to:

-owie (*pan – panowie*)

-i (*student – studenci* [t→ci], *zgred – zgredzi* [d→dzi])

-y (*bankier – bankierzy* [r→rzy], *Polak – Polacy* [k→cy], *fachowiec – fachowcy* [ec→cy])

-e (rzeczowniki zakończone na *rz, cz, sz, ł, anin – malarze, sprzętacze, smakosze, przyjaciele, Rosjanie*).

Końcówki rodzaju niemęskoosobowego to:

-a (rzeczowniki rodzaju nijakiego w liczbie pojedynczej z wyjątkiem *dzieci*)

-y (*stół – stoły, tapeta – tapety*)

-i (*stołek – stołki, półka – półki*)

-e (*koc – koce, moc – moce*).

6. **Składnia (rekcja przyminka).** Proszę uzupełnić zdania odpowiednimi przyminkami i wpisać nazwę miasta lub regionu w poprawnej formie.

UWAGA: przyminki mogą się powtarzać.

w, do, na, z

Przykład:

Mieszkam ..... (Polska) już siedem miesięcy.

Mieszkam .... **w Polsce** .... już siedem miesięcy.

Od zawsze chciałem pojechać ..... (Mazury). Było to moje marzenie, zanim jeszcze zamieszkałem ..... (Podhale).

Teraz mam naprawdę daleko. .... (Nowy Targ) .....
(Ełk) jest aż 700 km, a podróż zajmuje prawie 9 godzin! Na szczęście dużo bliżej mam ..... (Roztocze). To piękny region na wschodzie Polski. Często też jeżdżę ..... (Wielkopolski) .....
(Poznań) zawsze czuję się świetnie, a kiedyś byłem tam na stypendium. Jesienią wybiorę się też ..... (Kaszuby). Przy okazji odwiedzę przyjaciół ..... (Gdańsk). Musi to jednak poczekać, bo we wrześniu mam zaproszenie ..... (Zielona Góra) na winobranie, a takiej okazji nie przepuszczę za żadne skarby.

UWAGA! Napisz to dobrze!

W języku polskim nazwy mieszkańców miast zapisujemy małą literą (np. *sopocianin*), ale nazwy mieszkańców regionów wielką literą (np. *Małopolanin*).

- 7. Proszę napisać, które polskie miasta są interesujące i godne poznania, co o nich wiadomo oraz które warto poznać i dlaczego.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Z kim i dokąd?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

WARTO WIEDZIEĆ!

Kierunki świata i nawigowanie w języku polskim:

↑ **północ** (północny; np. *na północy Polski, na północ od Polski*)

↓ **południe** (południowy; np. *na południu Polski, na południe od Polski*)

→ **wschód** (wschodni; np. *na wschodzie Polski, na wschód od Polski*)

← **zachód** (zachodni; *na zachodzie Polski, na zachód od Polski*)

8. Proszę przypomnieć sobie mapę Polski (można także skorzystać z pomocy internetu) i opowiedzieć, gdzie leżą wybrane miasta (wschód, zachód, północ, południe, centrum).

Proszę przeczytać przykład i uzupełnić zadanie.

Przykład:

Poznań – **Poznań jest na zachodzie Polski.**

Poznań względem Wrocławia – **Poznań leży na północ od Wrocławia.**

Warszawa – .....

Warszawa względem Łodzi – .....

Łódź – .....

Łódź względem Poznania – .....

Gdańsk – .....

Gdańsk względem Szczecina – .....

Szczecin – .....

Szczecin względem Poznania – .....

Gorzów Wielkopolski – .....
Gorzów Wielkopolski względem Łodzi – .....

Zielona Góra – .....
Zielona Góra względem Gdańska – .....

Wrocław – .....
Wrocław względem Katowic – .....

Katowice – .....
Katowice względem Krakowa – .....

Kraków – .....
Kraków względem Rzeszowa – .....

Rzeszów – .....
Rzeszów względem Poznania – .....

Lublin – .....
Lublin względem Olsztyna – .....

Olsztyn – .....
Olsztyn względem Białegostoku – .....

Białystok – .....
Białystok względem Torunia – .....

Toruń – .....
Toruń względem Bydgoszczy – .....

Bydgoszcz – .....
Bydgoszcz względem Gdańska – .....

Kielce – .....
Kielce względem Krakowa – .....

Opole – .....
Opole względem Wrocławia – .....

Z kim i dokąd?

MIEJSCE NA NOTATKI

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

STRZAŁ W DYCHĘ

czyli 10 świetnych, nowych słów na koniec lekcji

Aglomeracja – zespół miast i osiedli skupionych wokół jakiegoś centrum

Gmina – podstawowa jednostka podziału administracyjnego

Powiat – jednostka podziału administracyjnego większa niż gmina

Przepuścić [okazję] – stracić, nie wykorzystać

Uwzględnić – brać pod uwagę

Uznać – zatwierdzić, akceptować

Winobranie – zbiór winogron lub świętowanie tego zbioru

Województwo – jednostka podziału administracyjnego większa niż powiat

Wybrać się – udać się dokądś

Względem – w stosunku do; w odniesieniu do